

Pelastusosasto

Eduskunta
Puolustusvaliokunta

VNS 9/2024 vp Valtioneuvoston puolustusselonteko

Sisäministeriön pelastusosaston lausunto puolustusvaliokunnalle puolustusselonteosta

Eduskunnan puolustusvaliokunta on pyytänyt sisäministeriöltä asiantuntijalausuntoa valtioneuvoston puolustusselonteosta teemana väestönsuojelu.

Sisäministeriö kiittää kutsusta asiantuntijakuulemiseen.

Sisäministeriön pelastusosasto kiinnittää tässä lausunnossa huomiota seuraaviin näkökohtiin:

Kokonaismaanpuolustus

Puolustusselonteossa korostetaan kokonaismaanpuolustuksen merkitystä. Kokonaismaanpuolustuksen käsite tarkastelee siviiliyhteiskunnan roolia kuitenkin melko kapeasta näkökulmasta. Käsitteen ja selonteon näkökulma on yhteiskunnan tuki sotilaalliselle maanpuolustukselle. Siviiliyhteiskunnan rooli sodan aikana olisi kuitenkin huomattavasti laajempi ja sen toimintaedellytysten turvaaminen tukee myös mahdollisuuksia aseelliseen maanpuolustamiseen.

Selonteonkin mukaan Suomen puolustus nojaa yhteiskunnan tukeen. Tuki kuitenkin edellyttää, että väestön ja kriittisen infrastruktuurin suojaamisesta on huolehdittu. Elintärkeitä toiminnoista huolehtii myös sodan aikana pääasiassa siviilit ja siten väestön ja kriittisen infrastruktuurin suojaaminen on keskeistä myös sotilaallisen maanpuolustuksen mahdollistamiseksi.

Selonteon mukaan toimintaympäristön kehitys on korostanut muiden hallinnonalojen tarvetta varautua Puolustusvoimien tukemiseen pitkäkestoisessa, koko yhteiskuntaan vaikuttavassa korkean intensiteetin kulutusso-dankäynnissä. Samalla yhteiskunnan elintärkeitä toiminnot ylläpidetään turvallisuustilanteen kannalta tarkoituksenmukaisella tasolla. Kokonaismaanpuolustuksessa kullakin viranomaisella on velvollisuus varautua suoriutumaan tehtävistään kaikissa olosuhteissa. Sisäministeriö on samaa mieltä siitä, että koko yhteiskunnan tulee varautua sotaan ja siviiliyhteiskunnan tulee tukea aseellista maanpuolustusta mahdollisuuksien mukaan. Sisäministeriö haluaa kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, että myös siviiliviranomaiset tarvitsevat resursseja täyttääkseen sille asetut varautumisvelvoitteet niin kokonaismaanpuolustuksen näkökulmasta, kuin laajemmin elintärkeiden toimintojen turvaamisen näkökulmasta. Aseellista maanpuolustusta ja siviiliviranomaisten varautumista tulisi kehittää tasapainoisesti.

14.5.2025

Väestönsuojelu

Yhteiskunnan vahva kyky suojata siviiliväestöä kaikissa tilanteissa erilaisilta äkillisiltä vaaroilta, myös asevaikutuksilta mahdollistaa osaltaan elintärkeiden toimintojen jatkumisen, edistää väestön henkisen kriisinkestävyyden ylläpitämistä ja toimii osana pidäkettä.

Väestönsuojelun ja väestön suojaamisen lähtökohtana on siviiliväestön suojeleminen vihollisuuksien ja onnettomuuksien vaaroilta ja auttaminen selviytymään niiden välittömiltä vaikutuksilta sekä välttämättömien edellytysten luominen eloonjäämiselle.

On hyvä, että puolustusselonteossa on tiedostettu väestönsuojeluun varautumisen merkitys. On luonnollista, että selonteossa ei oteta kantaa väestönsuojeluun varautumiseen. Toisaalta siviiliyhteiskunnan varautuminen ja kyky suojata siviiliväestöä sodan vaaroilta voi vaikuttaa merkittäväällä tavalla sotilaiden ja siviilien maanpuolustustahtoon, hyökkääjän tavoitteisiin ja keinovalikoimaan sekä esimerkiksi yhteiskunnan mahdollisuuksiin tukea aseellista maanpuolustamista. Jos aseellinen maanpuolustus nojaa monessa asiassa siviilien tuottamiin palveluihin ja infrastruktuuriin, on meidän panostettava siviilien ja infrastruktuurin suojaamiseen.

Ukrainan sota osoittaa, että Venäjä kohdistaa sodankäyntiään tarkoituksellisesti ja laajamittaisesti siviiliväestöä ja siviili-infrastruktuuria vastaan. Vaikka Suomessa on kylmän sodan päättymisen jälkeen esimerkiksi jatkettu väestönsuojarakentamista ja ylläpidetty väestönsuojelua koskevaa sääntelykehikkoa, on pelastustoimessa, osana väestönsuojelun toiminnallista kokonaisuutta tunnistettu pelastustoimintaan ja muuhun väestön suojaamiseen liittyviä puutteita, haavoittuvuuksia ja kehittämistarpeita. Väestönsuojelun nykytila ja kehittämistarpeet selvityshankkeen loppuraportissa (2024) on nostettu esiin lukuisia kehitystarpeita väestönsuojeluun varautumisessa. Kehittämistoimia ei ole pystytty käynnistämään rahoituksen puutteen vuoksi. Kokonaismaanpuolustuksen roolin korostaminen edellyttää, että myös siviiliviranomaisten vastuulla oleviin varautumistehtäviin panostetaan.

Väestönsuojelun osalta on huomioitava, että kansainvälisten sopimustenkin mukaisesti väestönsuojeluun liittyvät tehtävät on pidettävä erillään aseellisesta maanpuolustuksesta, jotta suojeleminen säilyy. Kokonaismaanpuolustusta korostettaessa on myös syytä huomioida, missä määrin siviilit voivat osallistua aseellisen maanpuolustuksen tukemiseen ilman, että heistä tulee laillisia kohteita aseelliselle vaikuttamiselle.

Pelastustoimi ja väestönsuojelu ovat keskeinen osa siviilivalmiutta. Näillä on tärkeä merkitys kansallisen kokonaismaanpuolustuskäytön kannalta. Puolustusjärjestelmän ja siviilivalmiuden tilannekuvan on oltava yhtenäinen ja molempien järjestelmien suorituskykyä on ylläpidettävä ja kehitettävä tasapainoisesti.

Sisäministeriön ja pelastustoimen rooli sotilaallisen voimankäytön tilanteeseen varautumisessa

Pelastustoimen ja väestönsuojelun toimialalla sotilaallisen voimankäytön tilanteisiin varautuminen tarkoittaa yhtäältä väestön ja yhteiskunnan keskeisten toimintojen suojaamiseen liittyvien operatiivisten kyvykkyyksien ja muiden edellytysten (esim. väestönsuojajärjestelmä ja valmius evakuointiin) ylläpitoa sekä toisaalta väestönsuojelua koskevien kansainvälisöityneiden toimenpiteiden valmistelua.

14.5.2025

Myös sotilaallisen voimankäytön tilanteissa pelastustoimi on yksi keskeisistä toimijoista onnettomuustilanteisiin ja sotilaallisesta toiminnasta aiheutuviin uhkiin varautumisessa ja niiden hoitamisessa. Pelastustoimi vastaa pelastustoiminnasta, pelastustoimintatilanteiden yleisjohtajuudesta ja koordinoi pelastustoimintaan ja siihen varautumiseen osallistuvien viranomaisten ja muiden toimijoiden toimintaa.

Pelastustoimi vastaa myös kansainvälisen avunannon ja sen vastaanoton järjestelyistä toimialallaan sekä osallistuu siviilivalmiusviranomaisia koskevaan varautumistyöhön Euroopan unionin puitteissa.

Lisäksi sisäministeriö vastaa sekä pelastuslaissa että valmiuslaissa säädettyllä tavalla väestönsuojelutoimenpiteiden (esim. väestön siirtäminen) yleisjohtosta ja koordinaatiosta. Onnettomuuksiin, häiriötilanteisiin sekä poikkeusoloihin varautuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä eri viranomaisten ja toimijoiden kesken kansallisesti ja kansainvälisesti.

Mikko Hiltunen

Pelastusylitarkastaja

Sisäministeriö, pelastusosasto